

2. Makroekonomický vývoj ČR v evropském kontextu se zřetelem na rok 2011

Ekonomiku České republiky dynamizoval vstup do Evropské unie. Podobně tomu bylo i ve většině zemí, které se připojily k projektu společného evropského prostoru s volným pohybem zboží, služeb a kapitálu a lidí za prací. I když jejich ekonomické cykly nejsou s cyklem EU 27 dosud synchronní, některé země s vyšším podílem zahraničního obchodu na své ekonomické výkonnosti z této skutečnosti těží. Česká republika s většinou velmi dobrým růstem v evropském srovnání v období 2001-2011 a zejména 2006-2011 se posunula v roce 2011 výkonnostně níž – v žebříčku 27 zemí unie byla dynamikou růstu v jeho přesné polovině, což byla druhá nejhorší pozice po roce 2002.

2.1. Výkonnost ekonomiky podle vývoje hrubého domácího produktu

- **V roce 2011 ztráta pozice rychle rostoucí země v evropském kontextu**

Zatímco od roku 2004 figurovala česká ekonomika v tempech růstu převážně v první třetině žebříčku EU 27, v roce 2011 až v jeho druhé polovině. Došlo k tomu proto, že pokrizový vývoj byl, co se výkonnosti týká jen zhruba na úrovni unijního průměru a samotný pokles české ekonomiky v roce 2009 byl mírně hlubší než jeho snížení za EU 27. Přitom struktura růstu v roce 2011 se odlišovala od struktury růstu za EU 27 zejména v tom, že v unijním HDP participovaly na přírůstku podstatně více výdaje na konečnou spotřebu domácností a vládního sektoru, v České republice pak zahraniční obchod.
- **Růst HDP ČR v roce 2011 mírně vyšší než růst ekonomiky EU 27 i eurozóny**

Hrubý domácí produkt (HDP)¹ České republiky v reálném vyjádření stoupl v roce 2011 proti roku 2010 o 1,7 %, což bylo nepatrně vyšší tempo než kolik činil růst ekonomiky Evropské unie (+1,5 %). Tzv. „staré“ země EU, které byly jejími členy před 1. květnem 2004, kdy došlo k rozšíření o desítku nových zemí, zaznamenaly růst ještě pomalejší (+1,4 %). Tempo růstu uskupení zemí platících eurem bylo v roce 2011 stejné jako meziroční dynamika EU 27 (+1,5 %).
- **Silné Německo v roce 2011**

Přitom Německo jako největší evropská ekonomika rostlo v roce meziročně velmi silně (+3 %), takže v logice věci byla dynamika „zbytku“ dalších tří velkých ekonomik starých členských zemí (EU 15) vesměs nižší. Pod průměrem skupiny EU 15 byl meziroční růst ekonomiky Itálie (+0,4 %) a Spojeného království (+0,7 %), nad průměrem naopak ekonomika Francie (+1,7 %).
- **Tři země s meziročními poklesy**

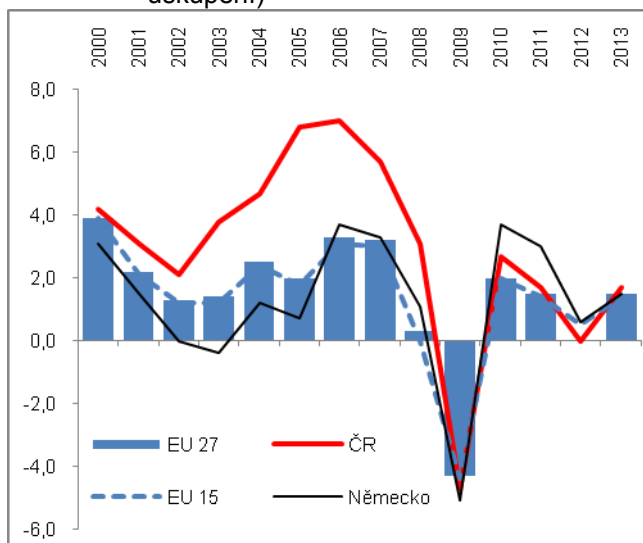
Meziroční pokles zaznamenaly některé „periferní“ ekonomiky Evropské unie (Slovinsko -0,2 %, Portugalsko -1,6 % a Řecko -6,9 %). Nejrychleji rostly po dvojciferných propadech v krizovém roce 2009 pobaltské země (Estonsko +7,6 %, Litva +5,9 %, Lotyšsko +5,5 %), Polsko (+4,3 %), ale i Švédsko (+3,9 %). HDP problémového Irsku v předchozích třech letech reálně meziročně klesal, vykázalo v roce 2011 mírný růst (+0,7 %).
- **Od roku 2004 figurovala česká ekonomika v tempech růstu převážně v první třetině žebříčku EU 27, v roce 2011 až v polovině**

Pokrizové vzepětí české ekonomiky - v roce 2009 klesl HDP reálně o 4,7 % - se v roce 2010 projevilo jen mírně vyšším růstem HDP ČR (+2,7 %) než byl růst v EU 27 (+2 %). Ten však přesto stačil na umístění v první pětce nejrychleji rostoucích ekonomik unie v roce 2010. Ale jen vzdáleně připomínal mohutné meziroční vzednutí výkonnosti z let 2005-2007, kdy česká ekonomika silně reálně konvergovala k úrovni EU v přírůstcích +6,8 % (2005), +7 % (2006) a +5,7 % (2007).

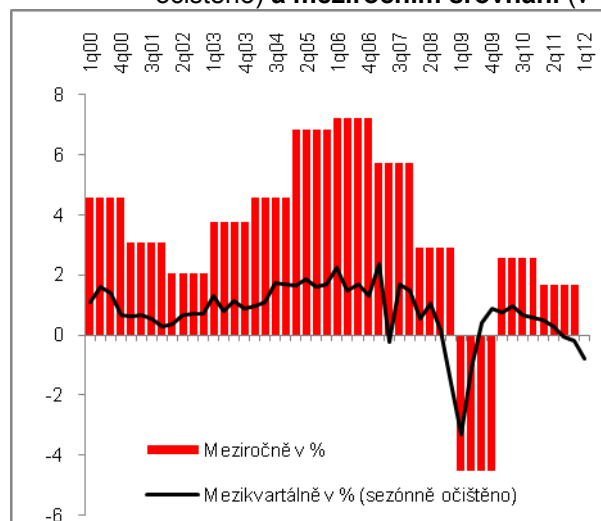
Tyto silné růsty však stačily na umístění v první třetině žebříčku zemí s nejvyšší dynamikou HDP jen v letech 2005 a 2006 – v roce 2005 byla ČR na čtvrtém místě za pobaltskými zeměmi, v roce 2006 ji kromě nich předstihlo i Rumunsko a Slovensko. V první třetině nejrychlejších zemí unie figurovala ČR za posledních deset let ještě v roce 2004, 2008 a 2010. Pozice v roce 2011 v polovině žebříčku (14. místo) je druhá nejhorší po roce 2002 (16. místo).

¹ Pokud není uvedeno jinak, jde zde i v dalším textu o vyjádření očištěné od vlivu cen a počtu kalendářních dní.

Graf č. 12 HDP reálně (y/y v %, srovnání zemí a uskupení)

Graf č. 13 HDP ČR reálně v mezičtvrtletním (sez. očištěno) a meziročním srovnání (v %)

Pramen: ČSÚ, Eurostat

• ***Ekonomický výkon ČR roste v dlouhodobém pohledu zhruba třikrát rychleji než EU 27 ...***

V dlouhodobém pohledu patří Česká republika v evropském kontextu k zemím, v nichž se objem HDP zvětšil velmi výrazně – v roce 2011 byl proti roku 2000 o více než dvě pětiny vyšší (+41,9 %). Šlo o osmý největší nárůst ekonomické výkonnosti ze zemí EU 27. I když údaj za průměr EU dosud není k dispozici, lze podle dat za rok 2010 (+13,9 %) usoudit, že přírůstek HDP v České republice v roce 2011 proti roku 2000 byl ve srovnání s přírůstkem za EU 27 zhruba třikrát vyšší.

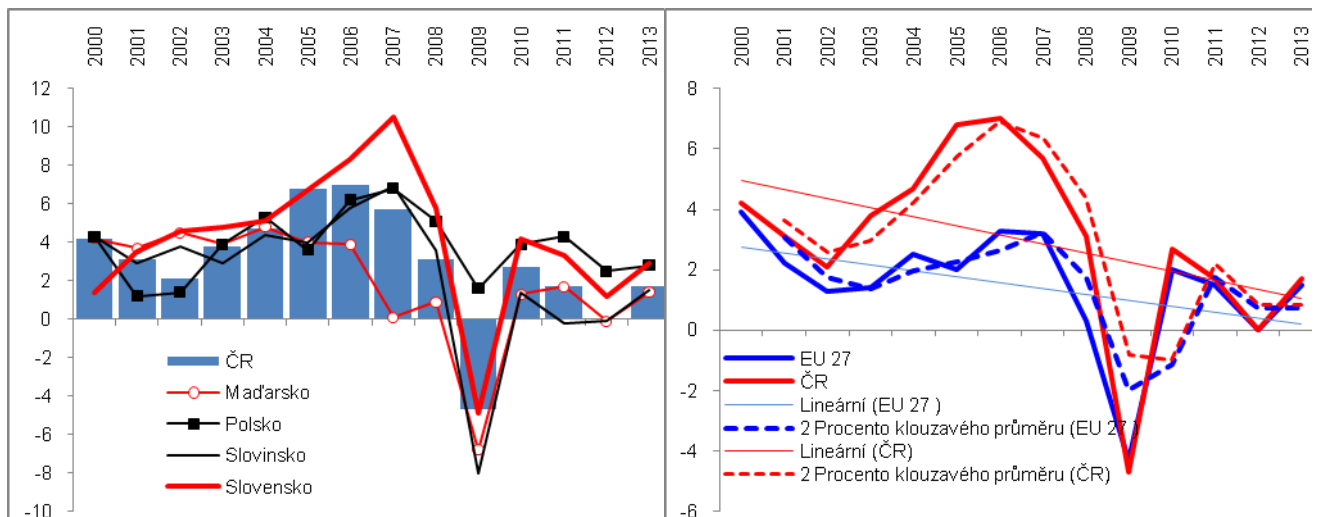
• ***... nedosáhl však zdaleka dynamiky Slovenska jako nejrychleji rostoucí ekonomiky v EU***

Výrazněji než česká ekonomika, s růstem HDP o více než polovinu, vzrostly v roce 2011 proti roku 2000 jen ekonomiky pobaltských zemí - Litvy (+62,1 %), Estonska (+52 %) a Lotyšska (+51,3 %) a také zemí, které vstoupily do EU zatím jako poslední Rumunska (+53 %) a Bulharska (+51,9 %). Silnější růst výkonnosti než ČR zaznamenalo za tu dobu i Polsko (+52,9 %). Největšího přírůstku HDP v reálném vyjádření v kontextu celé EU 27 však dosáhla slovenská ekonomika, jejíž výkon stoupl o téměř dvě třetiny (+64,7 %),

Ekonomická výkonnost uskupení nejvyspělejších evropských zemí (EU 15) vzrostla méně (+12,3 %) než za EU 27 právě vlivem silných růstů zmíněných zemí, které se staly členy unie později (vyšší dynamika je z pohledu nižších základů logická). Všem „novým“ zemím se však podobně nedařilo – např. HDP Maďarska v roce 2011 stoupl od roku 2000 jen o necelou čtvrtinu (+23,5 %), což bylo méně než přírůstek tak vyspělé ekonomiky, jako je Švédsko (+28,1 %). Nejslabší růst výkonu postihl ekonomiky Itálie a Portugalska, kde se HDP v roce 2011 nezvýšil proti základu roku 2010 ani o 5 % (+4,2 %, resp. +4,8 %).

Graf č. 14 HDP reálně (y/y v %, ČR a vybrané země, 2012 a 2013 odhad Eurostatu)

Graf č. 15 HDP reálně (y/y v %, regresní analýza, 2012 a 2013 odhad Eurostatu)

Pramen: ČSÚ, Eurostat, vlastní propočty

• **Přírůstek HDP za období 2006-2011 čtvrtý nejvyšší ze zemí EU 27**

Ještě příznivější obrázek o výkonu české ekonomiky ukazuje porovnání proti bázi roku 2005, tedy za období, v němž ČR prošla zatím nejsilnější a nejdelší fází ekonomické konjunktury, ale i krizovým rokem 2009. Přírůstek HDP ČR za období 2005-2011 (+16,1 %) byl čtvrtý nejvyšší v EU 27 a unijní dynamiku (+6,1 %) za toto období tak převýšil 2,6krát. Způsobila ho okolnost, že krizový propad české ekonomiky v roce 2009 (-4,7 %) byl jen nepatrně hlubší než průměr za EU 27 (-4,3 %), ovšem její průměrný roční růst v letech 2004-2007 ve výši +6,1 % byl výrazně rychlejší než v unii (+2,8 %).

• **Většina zemí vstupní vlny z roku 2004 úspěšná**

Z dvanácti zemí, které vstoupily do EU v posledních dvou vstupních vlnách, podle přírůstků svých ekonomik za roky 2006-2011 konvergovalo k průměrné úrovni evropské hospodářské a měnové unie celkem sedm – jejich tempa růstu byla vyšší než průměrný růst EU 27 za toto období.

• **Zvýšení objemu většiny položek výdajů na HDP za roky 2000-2010 v ČR zhruba trojnásobné proti dynamice EU 15 s výjimkou výdajů na konečnou spotřebu vlády**

Z vývoje jednotlivých komponent výdajové strany HDP v dlouhodobém horizontu, tj. za období 2000-2010 je patrné, že v České republice stoupl u většiny z nich jejich objem zhruba trojnásobně oproti dynamice těchto výdajových položek za úhrn starých zemí unie (EU 15). Domácí poptávka v ČR vzrostla reálně za uvedené období o 29 %, zatímco v EU 15 o 11,8 %. Výdaje na konečnou spotřebu domácností se zvýšily reálně o téměř dvě pětiny (+39,6 %), zatímco v EU 15 pouze o 12,3 %, export zboží a služeb v ČR o 115 %, oproti +34 % v EU 15. Velmi významný je rozdíl v dynamice investic, když tvorba hrubého fixního kapitálu byla v roce 2010 v ČR vyšší proti bázi roku 2000 o 31,7 %, zatímco v EU 15 pouze o 2,9 % (více je uvedeno v tabulce 2).

Naopak výdaje na konečnou spotřebu vládního sektoru stouply za dekádu 2000-2010 v nejméně úspěšných zemích unie (EU 15) o téměř čtvrtinu (+23,2 %), zatímco v České republice jen o pětinu (+20,5 %). Na tuto skutečnost měl však vliv především vývoj od roku 2005, kdy byl přírůstek výdajů na konečnou spotřebu vlády za období 2005-2011 více než dvojnásobný (+9 %) oproti jejich malému přírůstku v případě České republiky. Vliv na to měla restriktivnější fiskální politika zemí EU 15, protože výdaje těchto zemí už byly především v závěru uvedeného období ovlivněny stavy rozpočtů problémových především „jižních“ zemí i zemí poskytujících pomoc ze svých rozpočtů.

• **Srovnání za roky 2005-2011 ukázalo pokles investic v EU 15 oproti růstu v ČR; dynamika spotřeby domácností**

Období 2005-2011 charakterizovala opět zhruba trojnásobně vyšší dynamika exportu a importu zboží a služeb v reálném vyjádření patrná v České republice na rozdíl od dynamiky EU 15 (tabulka 2). Domácí poptávka vzrostla o 8,7 % proti +3,5 % za EU 15. U výdajů na konečnou spotřebu domácností nebyl v době zpracování této analýzy ještě údaj o přírůstku za EU 15 pro rok 2011 uveden, ale podle dat za jednotlivé země je vidět, že růst spotřeby domácností o 11,5 % v ČR za roky 2005-2011 byl sice značně vyšší např. proti Německu (+3,3 %) nebo proti jejímu poklesu v případě

**ovlivněna
dosaženou
ekonomickou
úrovní**

Spojeného království (-0,5 %), ale výrazně nižší např. oproti Polsku (+26,5 %). Do tohoto srovnání zasahuje významně skutečnost vyšší ekonomické úrovně domácností starých zemí EU, která dynamiku vlivem srovnávací báze modifikuje.

Tvorba hrubého fixního kapitálu byla zřejmě v období krize utlumena v uskupení EU 15 podstatně více než v ČR, kde byl za období 2005-2011 vykázán růst o 9,2 %, zatímco v EU 15 investice klesly.

**• Zvýšení hrubé
přidané hodnoty
v ČR oproti EU 15
výraznější v období
zahrnujícím krizi**

Přírůstek hrubé přidané hodnoty v ČR za roky 2000-2011 byl rovněž třikrát vyšší než v případě EU 15 (+44,1 % proti +15,4 %), za období 2005-2011 byl tento vzájemný poměr dynamiky ještě o něco výraznější (+17,6 % proti +5,7 % v EU 15).

Lze to zřejmě vysvětlit strukturou ekonomik, kdy krize proběhnuvší v uvedeném období více postihla sektor služeb, dominující výrazněji ve vyspělých zemích. Naopak relativně silný podíl sekundárního sektoru v ekonomice ČR způsobil při poměrně rychlé eliminaci ztrát na produkci a exportu, které mu oslabená zahraniční poptávka způsobila, že zejména zpracovatelský průmysl a v něm tvořená hrubá přidaná hodnota zaznamenala za celé období 2005-2011 v úhrnu pozitivní vývoj.

Tabulka 2: Přírůstky základních složek HDP ve středně a dlouhodobém horizontu (reálně, v %)

	2000-2010		2005-2011	
	ČR	EU 15	ČR	EU 15
Výdaje na konečnou spotřebu domácností	39,6	12,3	11,2	-*
Výdaje na konečnou spotřebu vlády	20,5	23,2	4,0	9,0
Tvorba hrubého fixního kapitálu	31,7	2,9	9,2	-2,7
Export zboží a služeb	115,0	34,0	53,0	19,5
Import zboží a služeb	93,9	33,2	14,4	15,4
Domácí poptávka	29,0	11,8	8,7	3,6
Hrubá přidaná hodnota**	44,1	15,4	17,6	5,7
HDP	39,6	12,3	16,1	5,1

Pramen: Eurostat

*Např. Německo +3,3 %, Spojené království -0,5 %, Polsko +26,5 %

** 2000-2011